

Kadın Olduğum İçin Değil, Hak Ettiğim İçin

Mehtap Ferah

1903 yılında Nobel Fizik Ödülü için hazırlanan ilk listede Marie Curie'nin adı yoktu. Radyoaktivite üzerine çalışmayı birlikte yürüttükleri hâlde komite yalnızca Pierre Curie ile Henri Becquerel'i düşünmüştü. Pierre Curie bunu öğrenince komiteye bir mektup yazdı ve açıkça söyledi: Bu çalışmanın yarısı Marie'nindir, onun adı yoksa benimki de olmasın. Marie Curie ödülü aldı; sekiz yıl sonra kimya alanında ikincisini de aldı. Tarihe geçmesinin nedeni bir kadın olarak laboratuvara girmesi değildi. Laboratuvarda yaptığı işin kendisiydi.

Ben bir kadın olarak kadınların hayatın her alanında daha fazla söz sahibi olmasını istiyorum. İş dünyasında, yönetimde, sporda, siyasette... Ama bunu savunurken bir noktayı da açıkça söylemek istiyorum: Sırf kadın olduğum için bana ayrıcalık tanınmasını istemiyorum. Marie Curie'nin istediği de bu değildi. O, emeğinin görülmesini istedi.

Benim eşitlik anlayışım basit: Kadın ile erkek aynı ölçütlerle değerlendirilsin. Bir işe kim daha uygunsa o seçilsin. Bir fikri kim daha iyi ortaya koyuyorsa o dinlensin. Sorumluluğu kim taşıyabilecekse görev ona verilsin. Cinsiyetimiz, yeteneğimizin ve emeğimizin önüne geçmesin.

Matematikçi Emmy Noether 1915'te Göttingen Üniversitesi'nde ders vermek istediğinde bazı profesörler karşı çıktı. Gerekçeleri onun yetersizliği değildi; "Askerden dönen gençlerimiz bir kadının ayaklarının dibinde ders dinleyecek, bu olacak şey mi?" diyorlardı. Dönemin en büyük matematikçisi David Hilbert'in cevabı tarihe geçti: "Burası bir üniversite, hamam değil." Noether yıllarca Hilbert'in adı altında ders verdi; bugün fiziğin temel taşlarından biri sayılan teoremi onun adını taşıyor. Ona karşı çıkanların adını ise kimse hatırlamıyor.

Bir toplantıda söz aldığımda, söylediklerimin içeriğiyle ilgilenilsin istiyorum. Önerim uygulanabilir mi, bir sorunu çözüyor mu, kuruma katkı sağlıyor mu? Tartışılması gereken bunlar. "Bir kadın olarak çok başarılı" cümlesi yerine, yaptığım işin neden başarılı olduğunun konuşulmasını tercih ederim. Noether'in teoremi bir "kadın teoremi" değildir; doğrudur ya da yanlıştır. Benim önerim de öyle.

Aynı yaklaşım çalışma hayatında da geçerli olmalı. 1968'de İngiltere'de Ford'un Dagenham fabrikasında koltuk döşemesi diken kadın işçiler, aynı vasıftaki erkek işçilerden daha düşük ücret aldıklarını fark edince makineleri durdurdu. Talepleri bir ayrıcalık değil, aynı işe aynı ücretti. O grev iki yıl sonra İngiltere'nin Eşit Ücret Yasası'na dönüştü. Aynı işi yapan, aynı sorumluluğu taşıyan insanların ücretleri ve ilerleme imkânları aynı ölçütlere dayanmalı. Başarı kadar hatanın değerlendirilmesinde de eşitlik olmalı. Bir görev üstleniyorsak, o görevin sorumluluğunu da üstlenmeliyiz; başarısak alkışı, yanılırsak hesabı.

Elbette herkesin bugün aynı koşullarda yarıştığını söyleyemeyiz. Kadınların önüne konulan engeller var ve bunların kaldırılmasını savunuyorum. Ancak bir engeli kaldırmakla cinsiyet nedeniyle ayrıcalık tanımak arasında fark görüyorum. Bu ülkenin kadınları 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazandığında Fransa'da, İtalya'da ve İsviçre'de kadınlar henüz sandığa gidemiyordu. O gün verilen şey bir lütuf değil, zaten olması gerekenin teslimiydi. Bugün de bir kadının işe alınırken evlilik veya çocuk planları üzerinden değerlendirilmemesi, hak ettiğı ücretin verilmesi, fikrinin dikkate alınması bir ayrıcalık değil, eşitliğin kendisidir.

Bu madalyonun öbür yüzü de var. Erkeklerin yalnızca erkek oldukları için daha yetkin, daha kararlı veya yöneticiliğe daha uygun sayılmasını da kabul etmiyorum. Kurtuluş Savaşı'nda cephede görev alan Halide Edib'e onbaşı rütbesi verilirken kimse "kadın olduğu için" dememişti; orada bulunduğu ve işini yaptığı için verilmişti. Kimsenin cinsiyeti ona peşinen üstünlük kazandırmamalı, kimsenin cinsiyeti onu peşinen geride bırakmamalı.

Ben bir göreve geldiğimde, insanlar neden orada olduğumu bilsin istiyorum: Çalıştığım, hazır olduğum ve o sorumluluğı taşıyabildiğim için. Emeğimin yanına bir cinsiyet açıklaması eklenmesine ihtiyacım yok.

Kadınla erkeğin birbirini rakip olarak görmeden, aynı masada fikir üretebildiğı ve birlikte çalışabildiğı bir anlayışı önemişiyorum. Pierre Curie'nin yazdığı o mektup, Hilbert'in verdiği o cevap bize bunun mümkün olduğunu gösteriyor. Bunun yolu da herkese aynı saygıyı göstermekten, aynı fırsatı sunmaktan ve aynı ölçütleri uygulamaktan geçiyor.

Benim talebim açık: Fikrime kulak verin, emeğimi görün, yaptığım işi değerlendirin. Ben de herkes gibi hakkımı alayım, herkes gibi sorumluluğumu taşıyayım.

Mehtap Ferah